

Die Stiftung für liberale Politik

Friedrich Naumann
Stiftung

ČEMU DIJALOG POVJESNIČARA – ISTORIČARA?

[Osam skupova: 1998.-2003. i osam knjiga/zbornika radova:
2000.-2004. *Dijaloga povjesničara/istoričara*
iz Hrvatske, Srbije...]

Autori:

Mile Bjelajac, Andrea Feldman, Hans-Georg Fleck,
Igor Graovac, Ivo Goldstein, Stjepan Mesić, Andrej Mitrović,
Branka Prpa, Holm Sundhausen

Priredio:

Igor Graovac
Zagreb 2005.

[DIJALOG]

Biblioteka *Dijalog*

Tematski zbornici

sudionika *Dijaloga povjesničara* iz Hrvatske, Srbije... (1.):

O DIJALOGU (1.1.)

Knjiga 1.: Čemu *Dijalog povjesničara/istoričara?* (1.1.1.)

Uredništvo biblioteke:

Hans-Georg Fleck, Savezna Republika Njemačka

Dušan Gamser, Srbija i Crna Gora

Igor Graovac, Republika Hrvatska

Izdavači: Zajednica istraživača *Dijalog*.

Udruga za promicanje znanstvenog dijaloga (*Dijalog*), i

Zaklada *Friedrich Naumann*, Zagreb

Urednica: Daniela Krivda

Lektura i korektura te prijevodi tekstova sa njemačkoga i

srpskog na hrvatski te sažetaka sa hrvatskoga i srpskog

na engleski i njemački jezik: *Dijalog*

Grafičko oblikovanje: Barbara Galant

Izrada naslovnice: Boris Ljubičić

Tisak: *Grafocentar*, Sesvete

ISBN 953-7267-00-8 (*Dijalog*). -

ISBN 953-6922-07-X (Zaklada)

Zagreb, svibanj 2005.

SADRŽAJ

Uvodne napomene (<i>Daniela Krivda</i>)	5
<i>Hans-Georg Fleck</i> O <i>Dijalogu povjesničara/istoričara</i> : kritička povijesna znanost, političko obrazovanje i društveni pluralizam	17
<i>Stjepan Mešić</i> Povijest, oslobođena političkih utjecaja i motiviranih zlouporaba, putokaz je prema budućnosti	39
<i>Holm Sundhaussen</i> Prošlost, povijest i društvo	49
<i>Andrej Mitrović</i> Prevlast nerazuma. Segment o povijesnom nerazumu u duhovnim prilikama kriznog doba (pokušaj šireg tumačenja konkretnim povodom)	69
<i>Branka Prpa</i> Dva lica jedne znanosti	83
<i>Andrea Feldman</i> Povjesničari sami i slobodni	91
<i>Mile Bjelajac</i> Je li moguća emancipacija znanosti od politike kada je riječ o povijesti Jugoslavije?	103
<i>Ivo Goldstein</i> Pomirenje u historiografiji – pretpostavka ili posljedica političkog pomirenja?	119
<i>Igor Graovac</i> Osam skupova (1998.-2003.) i osam knjiga/zbornika radova (2000.-2004.) <i>Dijaloga povjesničara/istoričara</i>	141

Prilozi (*Igor Graovac*):

- Popis plenarnih izlaganja i izjava
(s osnovnim podacima o njihovim autorima)
sa dosadašnjih *Dijaloga povjesničara/istoričara* 189

- Popis saopćenja
(s osnovnim podacima o njihovim autorima)
sa dosadašnjih *Dijaloga povjesničara /istoričara* 197

Sažetak na hrvatskom, engleskom i njemačkom te
rezime na srpskome jeziku 223

Sadržaj na engleskom, njemačkom i srpskome jeziku 243

Mile Bjelajac

.....
**Je li moguća emancipacija
znanosti od politike
kada je riječ o povijesti Jugoslavije?**

Kulminacija jugoslavenske krize 1991. i potom destrukcija države koja je trajala više od 70 godina pokrenule su u svijetu veliki interes za Jugoslaviju, tu do tada mirnu i stabilnu zemlju koja je uspješno razdvajala dva suprotstavljena politička i vojna bloka. Nenadanu konjunkturu pratila je velika produkcija raznovrsnih povijesnih, socioloških ili dnevnoanalitičkih tekstova (više od 2000 naslova pobrojao je jedan njemački institut i prezentirao ih na *CD-u*), koji su se oslanjali na dotadašnju dosta skromnu produkciju koja, usto, nije pokrivala sve teme jednako. S druge strane, tek što se povijesna znanost u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (SFRJ) počela otimati nametnutim klišejima i osvajati nova polja istraživanja na suvremenijima metodološkim premisama, okolnosti su se preko noći isponova promijenile. Naime, stvaranjem novih država – *država sljednica* i/ili *nasljednih država* – ponovno se otvorio proces u kojemu je povijest morala pružiti jedan od izvora legitimiteta novima političko-nacionalnim snagama. Takvo je ozračje pogodovalo rušenju jedne vrste mitova, uz istodobno prihvaćanje nekih ranije potiskivanih, ili kreiranju novih mitova kao refleksiji na okončanu krizu i dovršeni građanski rat.

Ranija iskušenja *jugoslavenske historiografije*, da parafraziram jedan naslov nastao potkraj 80-ih godina 20. stoljeća,¹ nasljeđuju *iskušenja historiografije u zemljama sljednicama (nasljednim državama)*. Međusobna komunikacija ili

¹ Đorđe Stanković, *Iskušenja jugoslavenske istoriografije*, Beograd, 1998. godine.

znanstvena informiranost o tome *gdje su drugi, što se piše*, više su bile, kao posljedica prekinutih veza, sporadične. Dakle, ranijima stručnim ili ideologijskim iskušenjima pridružilo se novo iskušenje i te kako važno kada je u pitanju pisanje o povijesti bivše zajedničke države. U međuvremenu su stasale i nove generacije istraživača te objavljena mnoga nezaobilazna djela, utemeljena na skrupuloznim istraživanjima primarnih izvora, a metodološki i stručno verificirana na susretima s kolegama u svijetu. Prekinute komunikacije oslobodile su mnoge autore obzira da ne povrijede osjećaje druge sredine i da ne izazovu političku osudu, a uz lagodno prepuštanje lokalnima poželjnim trendovima u kojima je moguće o *drugome* izreći svaku vrstu suda ili neprovjerenih činjenica. Dakle, nema okruglih stolova na kojima se znanstvenost izlaže iskušenjima stručnog suda, dok su sporadični kritički prikazi u časopisima drugih sredina daleko od očiju vlastite sredine.

Međutim, htjeli mi to ili ne, ovaj će svijet, svijet znanstvenih krugova i suvremenih komunikacijskih tokova, *nametnuti* da se s prostora bivšega SFRJ naposljetku prihvati samo kvaliteta uklopiva u modernu povijest Srednje i Jugoslovenske Europe. Koliko će biti održivi neki današnji trendovi ne može se s točnošću prognozirati, ali vremena kritičkih preispitivanja uvijek su dolazila i nijedna im pojava ili bilo koji proces nisu izmakli.

A kada su udžbenici u pitanju, koje prije svega profilira država, dugo će njihov sadržaj biti određen potrebom da budu činitelj stvaranja novoga kolektivnog identiteta i davanja legitimiteta novima povijesnim snagama.

1. *Ima li povijest Kraljevine Jugoslavije/SFRJ šansu?*

Ima ako iziđe iz začaranog govora politike i reduciranja jednoga bogatstva življenja (totaliteta) samo na sferu te iste politike i ako se opredijeli za istraživanja mjerljivih parametara, primjerice modernizacijskih procesa u različitim sferama života, činitelja koji su ih poticali ili ograničavali, uspoređivanjem takvih procesa ili dostignute razine razvoja sa bližim i širim okruženjem te razumijevanjem vremena umjesto projektiranja suvremenosti u prošlost.

2. *Gdje se stalo potkraj 90-ih godina 20. stoljeća?*

Vrijeme koje za nama nije bilo bez sporova u pristupu i pisanju povijesti Jugoslavije. O knjigama iz novije povijesti raspravljali su povjesničari te filozofi, politolozi, pravnici i sociolozi. Rasprave organiziraju izdavači, redakcije časopisa, ali i partijski forumi, najčešće kroz formu djelovanja centara za idejno-teorijski rad Centralnog komiteta (CK) Saveza komunista Jugoslavije (SKJ), republičkih CK ili pokrajinskih i gradskih komiteta Saveza komunista. Pritom se više od konkretnih sadržaja često *mjere* političke posljedice u odnosu na političku (partijsku) dogmu.

Ilustrativan je primjer stanja duhova i iskušenja struke bilo savjetovanje u Zagrebu (7. i 8. listopada 1983. godine) pod naslovom *Historiografija, memoarsko-publicistička i feljtonistička produkcija u svjetlu aktualnih idejnih kontroverzi u organizaciji CK Saveza komunista Hrvatske*.

Stipe Šuvar, [hrvatski sociolog i političar], ličnost koja se tada najviše eksponirala u javnosti kao pokretač projekta... ukazao je na "tendencije revizije spoznaja, analiza i ocjena nekih ključnih zbivanja, kretanja i pokreta naše novije po-

vijesti... Najizrazitije i ujedno najopasnije revizije odnose se na sljedeće”:

- *karakter stvaranja jugoslavenske buržoaske države, njeno društveno biće i ulogu društvenih klasa i slojeva te socijalnih i političkih pokreta... [tijekom njena] postojanja;*

okolnosti i uzroke propasti stare Jugoslavije..., [uz uloge i ponašanja] Komunističke partije... i... snaga vladajućeg poretka i buržoaskih političkih partija i pokreta;

tzv. lijeva skretanja... [te] otkrića tamnih mrlja i prljavština narodnooslobodilačke borbe [NOB], avnojevske odluke i velike bitke Narodnooslobodilačke vojske.²

Upozorio je pritom da treba imati na umu i veoma štetne posljedice “svih tih sumnjivih rovačenja po historiji i protiv njezine istine u sferi međunacionalnih odnosa te bratstva i jedinstva”. Iako će reći da “nema vječnih i nepromjenjivih istina”, on će ipak i dodati da pod “opasnim iskrivljavanjima historijskih istina” misli na one koje su naveli Josip Broz Tito na 5. kongresu Komunističke partije Jugoslavije, Vladimir Bakarić na 2. kongresu Komunističke partije Hrvatske (1948.), Edvard Kardelj u svojim *Sećanjima [Sjećanjima]*, itd.³

Na ovo razdoblje, moguće prelomno u *jugoslavenskoj historiografiji*, podsjetio je nedavno i profesor s Yale univerziteta Ivo Banac te točno zaključio da su, primjerice, teme i radovi beogradskih profesora izazvali pozornost *partijskih dežurnih čuvara (LCY watch-dogs)* u drugim sredinama,

² Prema: *Historija i suvremenost. Idejne kontroverze*, zbornik radova, Ljubljana - Zagreb, 1984., 13-14.

³ Prema: *isto*, 15.

posebno u Zagrebu, koji su i sazvali navedeni skup 1983. godine.⁴

Rasprava je, ne ulazeći u detalje, u javnost iznijela dilemu je li uopće moguće ili dopušteno istraživati nešto o čemu je *sve rečeno*. A polemike su se nastavile poslije pojava knjiga Dušana Bilandžića, [hrvatskog povjesničara], i Janka Pleterskog, [slovenskog povjesničara], te zbornika građe o Jugoslaviji povjesničara Branka Petranovića i Momčila Zečevića [iz Srbije], pri čemu je svoju dilemu tada, primjerice, formulirao B. Petranović...:

*Deli [dijeli] nas, [među ostalim], velika razlika u načinima prikaza i razmišljanja: dok Bilandžića, [primjerice], muči kompleks straha od revizije najnovije istorije [povijesti], mene zabrinjava dogmatski otpor objektivnim istraživanjima istorijskog [povijesnog] fenomena. Deo neistoričara [dio nepovjesničara], naročito vezan za nekadašnje najopštije [posve opće] teze nastale u zahuktalosti borbe klasno nepomirljivih snaga, brka dnevnu političku ocenu [ocjenu] sa objektivnom analizom istorijske nauke [povijesne znanosti]...*⁵

Mnogo je, usto, rasprava slijedilo, išlo se iz centra u centar ili iz ljetovališta u ljetovalište.

Rezime iskušenja kroz koje je prolazila *jugoslavenska historiografija* na temu Jugoslavije sabrali su, pak, u dva toma naši kolege Ljubodrag Dimić i Đ. Stanković.⁶ Taj teorijski

⁴ The Dissolution of Yugoslav Historiography [Raspad jugoslavenske historiografije], u: *Beyond Yugoslavia. Politics, Economics and Culture in Shattered Community* [Izvan Jugoslavije. Politika, gospodarstvo i kultura u uništenom društvu], [urednici] S. P. Ramet - Lj. Adamović, eds., Westview Press, 1995, 39-65.

⁵ *Istoriografske [historiografske] kontroverze*, Beograd, 1998., 264.

⁶ *Istoriografija [historiografija] pod nadzorom. Prilozi istoriji historiografije [povijesti historiografije]*, 1-2, Beograd, 1996. godine.

rad, praćen analitičkim pregledom i zbornikom teorijskih radova iz vremena Kraljevine Jugoslavije /SFRJ, čitateljima otkriva dileme države i partije oko dirigiranog jedinstva u školskim programima iz nastave povijesti, tj. *zajedničkih osnova* (još 1956.) i njihovu nespremnost da politički *presijecaju* moguća udaljevanja.⁷

Je li to bilo dobro ili ne za državu koje sada nema postalo je akademsko pitanje. Međutim, nekakav je ideološki obrazac postojao u svim sredinama, a političari su moguće točno uočavali da je dovođenje u pitanje jednoga neformalno izgrađenog konsenzusa rušenje stupova na kojima se oslanja pažljivo građena ravnoteža moći u državi i monopol jedne partije.

Njemački se filozof Jürgen Habermas pitao je li moguće u složenim društvima (poput multietničkih, multikonfesionalnih, klasno izdiferenciranih društava) razviti zajednički identitet koji bi bio sposoban integrirati svu njihovu raznolikost? Polazeći od tog pitanja, dopunjujući to i određenjem da *zajednički identitet* uz ostalo počiva na *zajedničkim vrijednostima* (što nadilazi značenje nametnutoga općeg interesa), [njemački povjesničar] Wolfgang Höpken je mišljenja da [socijalističko] jugoslavensko društvo, kompleksno kakvo je bilo, može upravo poslužiti kao snažan primjer za negativni odgovor. Ako je za stvaranje zajedničkog identiteta potrebna nekakva umješnost, *druga/socijalistička* je Jugoslavije zasigurno nije razvila.⁸

⁷ Usp. *isto*, 346: Stenografske beleške [bilješke] sa sastanka Ideološke komisije CK SKJ 8.-9. maja [svibnja] 1956. godine.

⁸ Usp. W. Höpken, History Education and Yugoslav (Dis-)integration [Povijesno obrazovanje i (ras)pad Jugoslavije], u: isti: ed. (urednik), *Oil on Fire? Textbooks, Ethnic Stereotypes and Violence in South-Eastern Europe*

Stvarana poslije oslobodilačkog, ali i bratoubilačkoga rata (1918.) i obnavljana poslije još jednoga oslobodilačkog, ali i jezivoga građanskog rata (1945.) ujedinjavala je bivše protivnike i pobijeđene. Da bi funkcionirala kao *zemlja pomirenja* veoma brzo je vladajuća ideologija nametnula *selektivnu sliku prošlosti*, stvarajući tabue od nepoželjnih razdavajajućih tema i forsirajući pozitivne primjere koji bi se mogli svrstati u kategoriju *pozitivnoga zajedničkog iskustva*. Opća klima utjecala je na znanost kroz oblike autocenzure i poželjne angažiranosti ili putem biranja manje osjetljivih tema. Vremena za zrelu znanost kao da je bilo malo.

3. *Kakvi su izgledi da se racionalno odnosimo prema vremenu koje je prošlo?*

Neki će reći da su izgledi za sada mali, ali izgledni. Znanost, naime, sama po sebi može ponuditi mnoga točna saznanja te provjeriti ranije postavke i tvrdnje. Izgledi za razdoblje do 1965. sve su izgledniji. No, za posljednje decenije trajanja SFRJ arhivski će fondovi još dugo biti zatvoreni. Ipak, ukrštanjem već postojećih izvora, mogu se nadići mnoga *opća mjesta* koja su nastala u dijelu nove produkcije...

Nastaju, međutim, *nova opća mjesta*, primjerice u knjizi (koju smo dobili u pripremi za sudjelovanje na skupu) zagrebačkog profesora Hrvoja Matkovića o *hrvatskom pogledu na povijest Jugoslavije*,⁹ u kojoj su, na jednome mjestu, dotaknuti gotovo svi momenti političke (nešto manje one

[*Ulje na vatru? Udžbenici, etnički stereotipi i nasilje u Jugoistočnoj Europi*], Hannover, 1996, 99.

⁹ *Povijest Jugoslavije (1918.-1991.)*. Hrvatski pogled, Zagreb, 1998.

druge) povijesti, uz kraću rekapitulaciju geneze jugoslavenske ideje koja je prethodila stvaranju države...

Dakle, sve ukazuje da je riječ o predlošku ili dobrom povodu za razgovor. Čitatelja najviše zanima što je tu novo. Možda, ako se izuzme najnovije vrijeme, to je ipak nekakva sloboda izražavanja uvjerenja. U vrijeme dok nam je autor predavao *povijest naroda Jugoslavije* nismo bili u prigodi čuti kako je za Hrvatsku:

Jugoslavija bila negacija nacionalne neravnopravnosti, ne samo u međuratnom razdoblju, nego i u vrijeme komunističkog režima, kada je ravnopravnost bila proklamirana i u temeljnome državnom dokumentu – ustavu – i kada se neprestano isticala u javnim nastupima.

Za nas je, na određeni način, novo i što je nekadašnja analiza položaja naroda-nacije sada zamijenjena utvrđenim i neprekinutim trajanjem Hrvatske kao entiteta. Čitatelj našega profila se usputno pita na koji prostor se to odnosi u pojedinom razdoblju trajanja Jugoslavije.

Iz korpusa, pak, političkog govora koji je kritički pratio trajanje Jugoslavije, da se poslužimo autorovim sveobuhvatnim izrazom *hrvatski pogled*, ništa od tradicionalnoga ne manjka.

Pa, ipak, neka nam bude dopušteno zapitati se kako je, prema autorovim tezama, tek sa stvaranjem Jugoslavije došlo do *susretanja naroda* ("koji su stoljećima bili odvojeni") te do dodira različitih kulturnih i civilizacijskih krugova, takoreći do *sudara*, što nije moglo ostati bez posljedica.¹⁰

¹⁰ *Isto*, 420-421.

Ako zadržimo razinu povijesne znanosti, ostavljajući etnologiju i geografiju po strani, možemo se složiti da su se srele različite državne i pravne tradicije, pa - ako hoćete - da su se sreli i različiti politički mentaliteti u sklopu istih, ponavljam - *istih*, a ne samo različitih naroda i manjina. Isto je bilo i s razinom ekonomskog, kulturnog i svakoga drugog civilizacijskog elementa. I sami pojedini narodi nisu bili dovršili svoje nacionalne integracije ili uopće konstituiranje u nacije (narode).

Zajednički život različitih naroda ili etničkih zajednica na mnogim prostorima prije stvaranja Jugoslavije, sa svim svojim, posebno negativnima iskustvima, ulazi kao njihova *prtljaga*, naslijeđe i u novu državu, nekad čak i u obliku osobnih animoziteta starih političkih rivala. Ta država im je dodala ponešto novo ili učvrstila staro. U čemu se izražava (i mjeri) njen doprinos, pozitivni i negativni, stvar je i struke kojoj pripadamo...

4. *Treba li o najnovijem vremenu povjesničar pisati uz dužne ograde?*

Odgovor je svakako potvrđan. Dovoljno je uzeti u obzir vlastito iskustvo rada s izvorima prvoga reda, pošto su nam prethodno, desetljećima, isključivo dostupni izvori bili *bijele knjige*, sjećanja i tisak.

Stoga, promatrajući sa ovog stajališta, neke od posljednjih stranica spomenute Matkovićeve knjige mogle bi biti i ponešto kvalitetnije dopunjene danas već dostupnim izvorima kako na Zapadu, tako i drugdje, primjerice memoarskim bilješkama Warena Zimmermana, posljednjeg veleposlanika Sjedinjenih Američkog Država u SFRJ:

Postojao je jedan jedinstveni jugoslovenski [jugoslavenski] aspekt u ratu u Sloveniji i... Hrvatskoj. Nije bilo tačno [točno] govoriti o invaziji Jugoslovenske [Jugoslavenske] narodne armije [JNA] jer je JNA bila u sopstvenoj [vlastitoj] zemlji... [Novi] nenormalni aspekt uloge JNA (na... [čije] vojnike se [u Sloveniji i Hrvatskoj] gledalo kao na okupatore), jednoga dana branilac [branitelj], drugoga... okupator, imao je stravično psihološko dejstvo [stravičan psihološki učinak] na običan svet [svijet] koji se našao između dve [dvije] strane. Ljudi u etnički mešovitim [miješanim] brakovima, oni koji su osjećali snažnu privrženost Jugoslaviji, iznenada su ostali bez svoje zemlje...

Janšin rat je definitivno udaljio Sloveniju od Jugoslavije..., [uz] najbriljantniji public relations udar u istoriji [povijesti] Jugoslavije..., [pri čemu je] najekstremnija frakcija u koaliciji, koja je dobila samo 54 odsto [posto] glasova, razradila... strategiju za sticanje nezavisnosti [stjecanja neovisnosti]..., [pri čemu su] Slovenci znali da će njihov odlazak dovesti do eksplozije nasilja u ostatku Jugoslavije...

Krajem avgusta [potkraj kolovoza Franjo] Tuđman me je obavjestio [obavijestio] o planovima da pokrene ratnu opciju [pokretanja ratne opcije]... sa svojom početničkom vojskom..., [očekujući američku vojnu pomoć, iako] sam mu [rekao] da nikakve vojne kalkulacije ne zasniva... [na tome]. Pokušao sam [i] da promenim prilaz [promijeniti pristup]: "Zašto ne pokušate da okončate [okončati] otpor Srba time što ćete im ponuditi autonomiju u okviru Hrvatske, [koju] oni... u suštini ionako imaju pod zaštitom JNA? [To] bi moglo da pomogne [pripomoći] da se pojavi onaj element [element] povjerenja koji nedostaje, a bio bi dobro primljen na Zapadu". Tuđman nije pokazao interes za ovu ideju. Niti je želio da razgovara [želio razgovarati] o predlogu [prijedlogu] koji su njegovi sopstveni [vlastiti] ministri nudili naokolo – o asocijaciji jugoslovenskih [jugoslavenskih] država.¹¹

¹¹ *Poreklo [porijeklo] jedne katastrofe. Jugoslavija i njeni rušitelji*, Beograd, 1996., 120 i 126-127.

Povjesničar, pa i onaj koji pretendira da kaže nešto iz povijesti Jugoslavije ponovno je pred izborom: hoće li njegov rad biti samo *slika vremena* u kojemu je nastao ili *čvrsti kamen* na koji će se nadograđivati doprinos budućih generacija?

Rezime

Jugoslovenska kriza pobudila je interes za analitičke i istorijske radove. Uskoro je nastala velika produkcija (2000 radova), pretežno napisana na osnovu starije strane i jugoslovenske produkcije, tačnije rečeno na osnovu 10 do 20 standardnih radova koje koriste svi analitičari. Radi se o radovima koji su već u vreme nastanka delom bili prevaziđeni novim naučnim postignućima, upravo u segmentu osetljivih nacionalnih odnosa. Pisanje se i danas nastavlja, ponekad nažalost u tonu političke propagande. Motiv za takav način pisanja lako je identifikovati. S druge je strane dobar izazov odgovoriti na to postignućima *prave nauke*. Mora se, međutim, još računati s dva različita pravca u razmišljanju, koja su odražavala stavove 80-ih i 90-ih godina XX veka (iz vremena Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije). S jedne strane reč je o metodološki opravdanom pokušaju da se politički govor prosmatra samo kao jednu od činjenica prošlog vremena, a s druge strane radi se o pokušaju da se političkom govoru, tačnije rečeno govoru samo jednog protagoniste istorije slepo veruje kao istini o prošlosti. Ovu ocenu potvrđuje i uvid u neke najnovije publikacije, koje tvrde da su opisale *potpunu istoriju*.

Sažetak

Jugoslavenska je kriza potaknula zanimanje za analitičke i povijesne radove. Uskoro je nastala brojna produkcija (2000 radova), napisana prije svega na temelju starije inozemne i jugoslavenske produkcije, tačnije na temelju 10 do 20 standardnih radova koje rabe svi analitičari. Riječ je o radovima, koji su već u vrijeme nastanka dijelom bili nadmašeni novima znanstvenim postignućima, i to baš u segmentu osjetljivih nacionalnih odnosa. Pisanje se i danas nastavlja, ponekad na žalost i sa ciljem političke propagande. Motiv za takav način pisanja

Iako je identificirati. S druge je strane dobar izazov odgovoriti na to postignućima *prave znanosti*. Mora se, međutim, još računati s dva različita pravca u razmišljanju, koja su odražavala stavove 80-ih i 90-ih godina 20. stoljeća (iz vremena Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije). S jedne je strane riječ o metodologijski opravdanom pokušaju da se politički govor promatra samo kao jednu od činjenica prošlog vremena, a s druge strane o pokušaju da se političkom govoru, točnije rečeno govoru samo jednoga protagonista povijesti slijepo vjeruje kao istini o prošlosti. Ovu ocjenu potvrđuje i uvid u poneke najnovije publikacije, koje tvrde da su opisale *potpunu povijest*.

Summary

The crisis in Yugoslavia brought about an interest in analyses and papers on history. The mass production (2000 papers), which followed soon, was mainly based on the older foreign and Yugoslav production, more precisely, on ten to twenty standard papers, which all analysts use. These are the papers, which were already then somewhat outstripped by new scientific achievements, exactly in the segment of the sensitive national relations. Such writing still goes on today, sometimes, unfortunately, in the tone of political propaganda. A motive for such a way of writing can be easily identified. On the other hand, it is a great challenge to respond to it by the achievements of *genuine science*. One still has to consider the two opposing ways of thinking, which reflected the viewpoints from the 80s and 90s (the time of the SFR of Yugoslavia). On the one hand, a methodologically justified attempt to view the political speech only as a fact from the past, and on the other, an attempt to grant the political speech, more precisely, the words of only one historical protagonist unimpeachable legitimacy of the truth about the past. This assessment is confirmed by the insight into some most recent publications, which claim to have described *the complete history*.

Zusammenfassung

Die jugoslawische Krise regte das Interesse an analytischen und geschichtlichen Arbeiten an. Die bald entstandene große Produktion (2000 Aufsätze) wurde vorwiegend aufgrund älterer ausländischen

und jugoslawischen Produktion geschrieben, genauer gesagt, aufgrund zehn bis zwanzig Standardaufsätze, die von allen Analytikern benutzt werden. Es handelt sich um Werke, die schon damals durch neue wissenschaftliche Leistungen gerade im Segment empfindlicher nationalen Verhältnissen einigermaßen überholt waren. Das Schreiben geht auch heutzutage weiter, manchmal leider im Ton politischer Propaganda. Das Motiv zu einer solchen Schreibweise kann leicht identifiziert werden. Andererseits, das ist eine gute Herausforderung, mit Leistungen *der echten Wissenschaft* zu antworten. Man muss immer noch mit zwei Auseinandersetzungsarten rechnen, welche Gesinnungen der 80er und 90er Jahren (die Zeit der SFR Jugoslawiens), widerspiegeln. Einerseits, der methodologisch rechtfertigte Versuch, politische Rede nur als eine Tatsache der vergangenen Zeit zu betrachten, und andererseits, der Versuch, der politischen Rede, genauer gesagt, der Rede nur eines geschichtlichen Akteurs, als Wahrheit über Vergangenheit unantastbares Vertrauen zu schenken. Diese Beurteilung wird auch durch Einsicht in einige neuesten Veröffentlichungen bestätigt, die den Anspruch erheben, eine *vollkommene Geschichte* der Kroaten in Serbien dargestellt zu haben.